

- kommunfullmäktige
kommunstyrelsen
övriga nämnder
förvaltning

Biblioteksplan 2016-2019 för Jönköpings kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2016-04-27 § 110

Biblioteksplan Jönköpings kommun 2016 – 2019

Förord:

Det är med stor tillfredsställelse som jag tagit del av den nya biblioteksplanen, och att nämnden tagit beslut i ärendet.

Biblioteksplanen kommer att kunna användas som handledning för verksamheterna och tar sikte på framtiden.

Förutsättningarna var att ta fram en plan som ska vara framåtsyftande och som ska kunna vara ett levande dokument fram till 2020.

Jönköping har idag, jämfört med de flesta kommuner, en väl utbyggd och väl fungerande biblioteksverksamhet. Utmaningar finns det förstås. Nya beteenden, med bland annat nya läsvanor, konkurrerar och utmanar. Trenderna känns igen i hela landet.

Jag anser att vi måste anta dessa utmaningar, bli ännu bättre, och jobba hårt för att anpassa verksamheterna till dagens och de kommande årens verklighet.

Det handlar om att behålla de besökare som idag kommer till oss, som för övrigt är väldigt nöjda med våra verksamheter, men också få fler att hitta till och ta del av allt vi erbjuder.

Med kunniga och kreativa medarbetare tror jag att vi ska kunna anta dessa ambitioner och utveckla bibliotekens roll i vår kommun.

Peter Jutterström

Ordförande Kultur och Fritidsnämnden

Jönköpings kommun

Uppdrag.

En ny bibliotekslag gäller från 2014. Regionbiblioteket har en biblioteksplan som gäller från hösten 2015. Hösten 2016 påbörjas ett arbete med att ta fram en nationell biblioteksstrategi som ska vara klar 2019. Se i övrigt länkförteckning i slutet av planen.

I kommunprogrammet poängteras bibliotekens roll som mötesplatser, vikten av biblioteksverksamhet för att uppnå digital delaktighet, väl fungerande integration och en låg tröskel in i det svenska samhället samt kulturens betydelse för en ords attraktivitet.

Biblioteksplanen ska beskriva bibliotekens uppdrag framöver, vad biblioteken ska göra och varför. Planens har ett framåtsyftande fokus och är uppdelad i fyra huvudområden.

Till denna plan ska sedan kopplas årliga handlingsplaner för varje folk- och skolbiblioteksenhet som sedan årligen utvärderas och revideras. Handlingsplanerna ska spegla det enskilda bibliotekets behov av utveckling och utifrån olika aspekter i biblioteksplanen bryta ner det till lokala handlingsplaner. Biblioteksplanen gäller all kommunal biblioteksverksamhet, folk- och

skolbibliotek. Inför arbetet med ny biblioteksplan 2019 kommer denna med automatik att utvärderas.

Sammanfattning

Utifrån samtidens och framtidens utmaningar för biblioteken vill Jönköpings kommun arbeta framåtsyftande med sin biblioteksverksamhet.

Biblioteksarenan ska verka som en helhet men låta enskilda bibliotek profilera sig utifrån lokala behov. Biblioteken ska vara öppna för samverkan med andra aktörer. Strävan ska vara att ha folkbibliotek som bemannas av fler än en person. Alla bibliotek ska arbeta med och undersöka hur de kan ha så generösa öppettider som möjligt. Skolbiblioteket ska vara en pedagogisk funktion som bidrar till måluppfyllelse och bemannat och utformat så att pedagogisk verksamhet kan bedrivas.

Biblioteken ska arbeta brett med att främja lusten att ta till sig och skapa berättelser. Det ska ske genom ett kvalitativt medieutbud, föredrag, författarbesök, eget skapande och kreativ verksamhet. Genom olika redskap och metoder ska skolbiblioteket främja läslust, läsförmåga samt förmåga att söka, använda och kritiskt granska information. IT ska användas som pedagogiskt verktyg.

Personalen är bibliotekens viktigaste resurs. Kompetens och bemötande är viktiga komponenter och här ska vidareutbildning och kompetenshöjning stimuleras. Folkbibliotekens personal ska ha stor frihet att efter uppställda verksamhetsambitioner verka för att biblioteken i Jönköping har stor relevans för kommuninvånarna.

Kort nulägesbeskrivning

Folkbibliotek:

Jönköpings folkbibliotekssystem består av Jönköpings stadsbibliotek och biblioteken i Huskvarna, Bankeryd, Råslätt, Öxnehaga, Gränna, Österängen, Tenhult, Norrahammar, Taberg, Ödestugu, Visingsö samt två mobila enheter. Biblioteken i Råslätt, Öxnehaga, Gränna, Visingsö och Ödestugu är integrerade med skolbibliotek. Samtliga kommunala folkbibliotek omfattas av planen som ersätter tidigare del i Kultur- och biblioteksplan 2012-2014.

Skolbibliotek:

Alla elever ska enligt skollagen (2010:800) ha tillgång till skolbibliotek. I Jönköpings kommun finns det fem kommunala gymnasiebibliotek och cirka 50 kommunala grundskolebibliotek. Planen gäller för biblioteken i den kommunala grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och ersätter tidigare skolbiblioteksplan.

Övriga:

Övriga bibliotek i kommunen är högskolebiblioteket, sjukhusbiblioteket samt bibliotek på folkhögskolor. Bibliotek finns även på kommunens friskolor. Dessa omfattas inte av planen.

Fakta om kommunen och Jönköpings bibliotekssystem.

Jönköpings kommun är en tillväxtkommun med drygt 130 000 invånare. Det är en omfattande byggnation i kommunen och nya stadsdelar/områden växer fram.

Jönköpings folkbibliotekssystem karaktäriseras av många fysiska biblioteksenheter och relativt få anställda. Det saknas tio heltidstjänster för att nå riksnittet. Personaltäthet är den enskilt viktigaste framgångsfaktorn för folkbiblioteksverksamheten. Därefter kommer generösa öppettider och bra medieanslag. Det är viktigt att känna till dessa grundfakta när nedanstående läses. Planen ska vara kopplad till den verklighet som Jönköpings bibliotekssystem verkar i och åtgärderna och ambitionerna ska vara realistiska och ta avstamp i detta.

I Jönköpings kommuns verksamhet finns cirka 18 000 elever från förskoleklass till gymnasiet. Alla kommunala skolor har ett skolbibliotek. Förutsättningarna på de enskilda skolorna är skiftande bland annat på grund av att bemanningen på skolbiblioteken skiljer sig mycket åt mellan skolorna.

Utmaningar – Framtidens bibliotek

Bibliotek är en viktig samhällelig kulturarena som är betydelsefull för många människor. Biblioteken ska medverka till upplysta och aktiva medborgare. Närheten till ett bibliotek är avgörande. Därför är det viktigt att biblioteksstrukturen följer de demografiska rörelserna så att man täcker kommunen med bibliotek på ett bra sätt. Denna struktur förstärks med mobila lösningar. Tillfälliga lösningar i form av till exempel ”pop-up-bibliotek”¹ bör prövas när tillfälle och utrymme ges.

Bibliotekens uppdrag håller på att breddas med skapande i olika former, program, utbildning och biblioteken som mötesplatser. Biblioteken ska satsa på teknik som möjliggör för personalen att arbeta med detta utvidgade uppdrag och för att tillgängliggöra bibliotekslokalerna på ett generöst vis.

Informations- och medieutbudet ökar explosionsartat. Det är viktigt att biblioteken tar på sig en roll där ett brett och kvalitativt utbud garanteras. Biblioteken ska vara experter på och en garant för att sortera i informationsmängden. Skolbibliotekens roll ska bland annat vara att rusta elever i att hantera ett stort informationsflöde. Elevers lärande kan fördjupas och utvecklas genom kunskaper kring att söka, bedöma, analysera och kritiskt granska information.

Ofta rapporteras det om sjunkande skolresultat, bristande läsförståelse, digitalt utanförskap och kunskapsklyftor. Det är en utmaning och uppgift för kommunens bibliotek.

Biblioteken ska fungera som samhällets demokratiska rum med, tillåtande men också med ett spännande och stimulerande innehåll. Det är särskilt viktigt när det gäller ovana, unga och nya besökare. Biblioteken har en betydande roll för integration och som ett första steg in i det svenska samhället.

¹ Pop- up- bibliotek innebär ett tillfälligt bibliotek, ett så kallat testbibliotek

För att stärka kommunal biblioteksverksamhet blir samverkan mellan kommuner allt vanligare. Det kan gälla regionövergripande och även nationellt som exempelvis den gemensamma bibliotekskatalogen, Libris.

Folkbibliotekens målgrupp är alla. För att vara framgångsrika är det viktigt att befintliga resurser går till riktade insatser; projekt i olika former såsom personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska samt barn och ungdomar.

Biblioteksplanen

Nedan redogörs under fyra huvudrubriker för **vad** biblioteken ska göra under de närmsta fyra åren och **varför**. Under varje huvudrubrik ställs några övergripande ambitioner för området. Här anges också de indikatorer som ska mäta resultatet.

Övergripande ambitioner för Jönköpings folkbibliotek:

- Vara en biblioteksarena som genom samverkan med andra stimulerar läsning, bildning och berättelsen.

Övergripande ambitioner för skolbiblioteken:

- Skolbiblioteken ska vara en pedagogisk funktion som bidrar till måluppfyllelse.

1) Biblioteksarenan:

Folkbibliotek

Biblioteken ska vara öppna, trygga och välkomnande samt en neutral plats för alla. Innehållet ska spegla behoven hos de som bor i området och uppmuntra till samhällsengagemang.

Att biblioteken är öppna är grundläggande. Att införa ”meröppet”² på fler enheter samt att undersöka möjligheterna för ”lättöppet”³ kan vara ett sätt att öka tillgängligheten samt att utveckla verksamheten.

Biblioteken ska särskilt ta hänsyn till de i bibliotekslagen prioriterade grupperna när det gäller lokalernas utformning samt vid medieinköp och verksamhetsplanering.

Biblioteken ska vara inspirerande, kreativa och kunskapsrika miljöer som man gärna vill återvända till och även kunna erbjuda lugna ytor.

Bibliotek ska vara en plats för interaktivitet, skapande och upplevelser. En strävan bör vara att civilsamhället i form av föreningar och andra grupper ska kunna få använda lokalerna. Biblioteksytan ska vara så flexibel som möjligt.

Biblioteken är idag även en digital arena. Ekonomiska resurser ska avsättas så att det digitala biblioteket kan erbjuda uppdaterade, interaktiva och spännande arenor.

² Meröppet innebär att låntagaren kan använda biblioteket utanför de bemannade öppettiderna.

³ Lättöppet innebär att låntagaren lånar utan behjälplig personal

All service kan inte finnas tillgänglig överallt men invånarnas olika behov ska tillgodoses genom bibliotekssystemets samlade resurser. Varje bibliotek ska utvecklas i dialog med lokalsamhället, och på så vis lägga grund för delaktighet och mångfald.

Ambitioner för biblioteksarenan.

- De enskilda biblioteken ska profilera sig. Biblioteksorganisationen ska arbeta och ses som en helhet.
- Biblioteken ska kunna erbjuda den digitala plattform som samhället kräver för att öka den digitala delaktigheten.
- Verksamhets- och resursplaneringen ska särskilt ta hänsyn till de prioriterade gruppernas behov.
- Biblioteken ska vara öppna på ett generöst och klokt sätt. En handlingsplan ska tas fram angående framtida öppettider.

Indikatorer

- Antal och andel arrangemang riktade till prioriterade grupper.
- Antal öppettimmar och dagar.
- Antal timmar med meröppet/ lättöppet.
- Digital utrustning och användningen av den.

Skolbibliotek

Skolbiblioteket ska vara en arena för bland annat läsning, inhämtande av information, kunskapsbyggande och upplevelser. Varje skola ska ha ett bibliotek som är öppet och tillgängligt, där alla elever och lärare kan få det stöd de behöver. Utbildningsförvaltningen ska erbjuda stöd till skolbibliotekets personal samt genom olika projekt och satsningar bidra till utveckling av skolbiblioteket.

Skolbiblioteket är ett fysiskt rum, men ska också fungera som en pedagogisk funktion och bidra till att mål och riktlinjer i läroplaner, ämnesplaner och kursplaner uppnås. Den pedagogiska verksamheten i skolbiblioteket har stor betydelse för elevernas lust och förmåga att läsa och lära. Elevernas kunskaper, erfarenheter och nyfikenhet kan mötas, vidgas och fördjupas. Det ska erbjudas möjligheter att ta del av andras åsikter och andra synvinklar samt att utveckla och uttrycka sitt eget tänkande och tyckande. Eleverna ska kunna påverka skolbibliotekets utbud och verksamhet genom exempelvis biblioteksråd.

Det fysiska rummet och det fysiska beståndet utökas med hjälp av IT. Skolbiblioteket ska använda digital teknik för ökad tillgänglighet samt arbeta för en pedagogiskt medveten användning av den digitala tekniken.

Ambitioner för biblioteksarenan

- Skolbiblioteket ska vara en naturlig del av skolans verksamhet och en pedagogisk resurs i alla ämnen.
- Skolbiblioteket ska erbjuda olika typer av medier och digitala resurser.
- Skolbiblioteket ska vara tillgängligt för lärare och elever.
- Varje skolbibliotek ska ha en lokal handlingsplan som utgår från föreliggande plan.

Indikatorer

- Antal skolämnen som finns representerade i skolbiblioteket.
- Lärares och elevers nyttjande av skolbiblioteket.
- Digital utrustning och användning av den.
- Tillgänglighet under skoldagen.
- Upprättade lokala handlingsplaner.

2) Samverkan:

Folkbibliotek

Hög grad av samverkan med andra kommer att en framgångsfaktor för biblioteken framöver. Endast med bred samverkan med olika parter kan biblioteken försvara och utveckla sin roll som en angelägen och intressant plats att besöka för en stor del av befolkningen.

Jönköpings kommun består av ett antal folkbibliotek som ska samverka och komplettera varandra. Ett förvaltningsövergripande arbetssätt ska uppmuntras.

Biblioteken ska samverka med andra kommunala aktörer, med civilsamhället och andra parter som till exempel arkiv och museum. Särskilt ska samverkan ske med utbildningsförvaltningen. En dialog ska upprättas med högskolebiblioteket. Samverkan ska även ske med regionbiblioteket samt andra folkbibliotek regionalt och nationellt.

Biblioteken ska vara en öppen arena där föreningar och enskilda är välkomna att bedriva verksamhet (bokcirklar, föreläsningar, träffar) i samarbete med biblioteken. Förutsättningen ska vara att tillställningarna är öppna för alla.

Ambitioner för samverkan:

- Att i samverkan med andra utveckla och stärka bibliotekets roll som demokratisk plats i ett föränderligt samhälle.

Indikatorer

- Antal arrangemang i samverkan med andra.
- Antal arrangemang externa ansvarar för.
- Antal projekt i samverkan med andra.
- Antal samarbeten med andra.

Skolbibliotek

Samverkan mellan olika personalkategorier kring skolbiblioteket är en framgångsfaktor. Lärarbibliotekarie/skolbibliotekarie kan tillsammans med IT-pedagog, specialpedagog samt övriga lärare utveckla undervisning och lärande. Samverkan kan också ske mellan skolor.

I olika projekt och för omvärldsbevakning sker samverkan på central nivå med exempelvis folkbibliotek, regionbibliotek samt med skolbibliotekscentraler i landet.

Ambitioner för samverkan

- Skolbibliotekarier/lärarbibliotekarier och övrig personal ska samverka kring sitt skolbibliotek.
- Utbildningsförvaltningen ska samverka med olika aktörer i sammanhang där det kan stärka skolbiblioteken.

Indikatorer

- Organisationer för samverkan kring skolbiblioteket på enskilda skolor.
- Deltagande i nätverk och samverkansprojekt.

3) Läsning – Bildning – Berättelsen:

Folkbiblioteken

En av huvuduppgifterna för biblioteken är att arbeta med berättelsen oavsett medietyp. Läsförståelsen sjunker, läsningen fragmentiseras och här måste biblioteken vara en lustfylld motkraft. Biblioteken ska vara en naturlig arena för professionella aktörer inom området.

Biblioteken ska garantera ett mångsidigt och kvalitativt utbud av medier. Biblioteken har medieriktlinjer som ska uppdateras kontinuerligt.

Biblioteken ska ha ekonomiska resurser att stimulera och skapa intresse för berättelser hos framförallt barn och unga men även vuxna. Läsande vuxna är viktiga för att få läsande barn. Detta kan göras genom föreläsningar, boksamtal, eget skapande med mera. När det gäller lässtimulerande insatser för barn och unga ska folkbibliotekens fokus ligga på fritid och förmedlare.

Biblioteken ska vara experter på att välja ut och lyfta fram relevant, aktuell och mångsidig information. Kvalificerad och vägledande hjälp ska erbjudas vid informationssökning. Bibliotekens uppgift är att genom sitt innehåll motverka tendenser till fragmentisering och ”filterbubblor”.

Bibliotekens programverksamhet ska medvetet spegla sin samtid.

Ambitioner för läsning – bildning – berättelsen:

- Varje biblioteksenhet ska ha professionella författarbesök och programverksamhet regelbundet.
- Varje biblioteksenhet ska bedriva någon form av skapande och kreativ verksamhet.
- Biblioteken ska aktivt arbeta med att lyfta fram och utveckla den digitala berättelsen.
- En läsfrämjandeplan för alla bibliotek och för alla åldrar ska tas fram.

Indikator

- Varje bibliotek ska ha en plan för och ett aktivt arbete med att främja läslust.
- Antal programpunkter med litteraturkoppling.
- Antal programpunkter med skapande/kreativt innehåll.
- Antal bokprat/boksamtal.

Skolbibliotek

Skolbiblioteket ska fånga upp och stärka eleverns inre motivation och drivkraft för lärande. Faktorer viktiga för det livslånga lärandet, såsom läslust och läsförmåga, samt förmåga att söka, använda och kritiskt granska information ska främjas och utvecklas.

Skolbiblioteken ska aktivt arbeta med elevernas informationskompetens. Läroplanerna, från grundskola till gymnasium, lyfter fram att elever ständigt möts av ett stort informationsflöde som måste hanteras. Skolbiblioteken ska bidra till att eleverna utvecklar det kritiska förhållningssätt som krävs för att navigera bland information samt för att information ska bli till kunskap.

Skolbiblioteket ska aktivt arbeta med elevernas läsning och språkutveckling. Utbudet av medier ska vara mångsidigt och uppdaterat för att locka till läsning och väcka nyfikenhet. Fakta och skönlitteratur ska både vidga och fördjupa.

Genom ett brett utbud av olika redskap och metoder ska nedanstående ambitioner nås. IT ska användas som pedagogiskt verktyg.

Ambitioner för läsning-bildning-berättelsen:

- Skolbiblioteken ska bidra till ökad uppfyllelse av målen i läroplaner och kursplaner.
- Skolbiblioteken ska ha ett aktivt arbete med att främja läslust och utveckla elevernas läsning.
- Skolbiblioteken ska ha ett aktivt arbete med att utveckla elevernas informationskompetens och kritiska förhållningssätt.
- Skolbiblioteket ska främja ett vidgat textbegrepp och vara drivande i den pedagogiska utvecklingen kring IT.

Indikatorer:

- Nationella prov, behörighet till gymnasiet
- Verksamhet i biblioteket för att främja läslust, läsning, informationskompetens och kritiskt förhållningssätt.
- Lärarpersonals uppfattning om hur biblioteket bidrar till elevers måluppfyllelse.
- Elevernas uppfattning om hur skolbiblioteket bidrar till lärande.
- Skolbibliotekets roll i skolans IT-pedagogiska process.

4) Bibliotekspersonal och kompetens

Folkbibliotek

Personalen är bibliotekens viktigaste resurs. All biblioteksverksamhet utgår från bibliotekspersonalen och dess kompetens. Bemötande och kompetens listas som de enskilt viktigaste faktorerna när biblioteksverksamheten undersöks om varför folk kommer till biblioteken.

För att biblioteken ska fortsätta att vara attraktiva gäller det att våga prova nya vägar. Innovativa arbetssätt och nytänkande verksamhetsutveckling ska uppmuntras och premieras.

Personal ska få möjlighet att arbeta på fler enheter. Det är ett led i kompetensutveckling för den enskilde medarbetaren. Kompetensutveckling ska uppmuntras och möjliggöras men också krävas av all personal utifrån verksamhetens nutida och framtida behov.

Det är viktigt att biblioteken på sikt har fler än en anställd och att de anställdas kompetenser medger att en innovativ och mångsidig verksamhet kan bedrivas i biblioteken. Det är även en arbetsmiljöfråga.

Biblioteksvärlden förändras snabbt, så också de kompetenser biblioteken är i behov av. Vid varje vakans ska noga avvägas vilka kompetenser som behövs och var i biblioteksorganisationen behoven är som störst.

För att verksamheten ska utvecklas krävs det att personalen uppmuntras att skaffa sig nätverk i bibliotekssystemet men också utanför detsamma; i förvaltningen, med andra bibliotek och med civilsamhället.

Ambitioner för bibliotekspersonal och kompetens:

- Att all personal har den grundläggande kompetens som verksamheten kräver.
- All personal ska kontinuerligt ta till sig den kompetens och information som krävs för yrket.
- Att uppmuntra arbetssätt som främjar kollegialt lärande.
- Att organisatoriskt ordna det så att det inte blir några ensambemannade bibliotek.

Indikatorer:

- Antal ensambemannade bibliotek
- Antal tjänster och dess fördelning.
- Antal genomförda utbildningar i snitt per anställd.

Skolbibliotek

Forskning visar att ett fungerande skolbibliotek hjälper elever att lära och ökar måluppfyllelsen. Ett fungerande skolbibliotek bemannas av kompetent personal. Personal i skolbiblioteket ska ha ett tydligt uppdrag att driva och utveckla skolbiblioteket i enlighet med föreliggande plan samt tid och kompetens för sitt uppdrag.

Personal i skolbiblioteket ska möta den enskilde eleven och ge vägledning och inspiration vid informationssökning och lån av litteratur och andra medier samt handleda och ge vägledning till skolans övriga personal. De ska också arbeta med informationskompetens och läsfrämjande åtgärder i grupper/klasser samt bidra till utvecklingen av dessa områden på skolan.

I uppdraget ingår bland annat också att registrera och köpa in medier, hålla beståndet uppdaterat och relevant samt att delta i nätverk för lärarbibliotekarier/skolbibliotekarier.

Ambitioner för bibliotekspersonal och kompetens

- Skolbiblioteken ska vara bemannade så att pedagogisk verksamhet utifrån föreliggande biblioteksplan kan bedrivas.
- Personalen i skolbiblioteken ska ha adekvat kompetens för sitt uppdrag.

Indikatorer:

- Bemanning, antal timmar.
- Personalens utbildning och erfarenhet.

Länkar:

Unescos folk och skolbiblioteksmanifest:<http://www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2012/05/Unesco.pdf>

Bibliotekslagen: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801/?bet=2013:801

Skollagen: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1
(2015-11-05)

Regional biblioteksplan Jönköpings län 2015 - 2017:
http://plus.rjl.se/extweb_files/extweb40548/regional_biblioteksplan_jkpg_lan_2015_2017_A5.pdf

Kommunprogrammet i Jönköpings kommun:
<http://www.jonkoping.se/download/18.2077ae3813cab0e322f0/1433761342227/Kommunprogram+f%C3%B6r+mandatperioden+2015-2018.pdf>

Läroplaner, ämnesplaner och kursplaner: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser>
(2015-11-05)

Gemensam läsfrämjandeplan antagen av biblioteken i Jönköpings län och Regionbibliotek
Region Jönköpings län, 1 januari 2016 – 31 december 2017
http://plus.rjl.se/info_files/infosida41911/Lasframjandeplan_2016.pdf